

Afzender: M&S, Postbus 80140, 3508 TC, Utrecht

Methoden & Statistiek

Dr. H.P.M. Kreemers
Commissie onderzoek naar seksueel misbruik in de RK Kerk
Postbus 557
2501 CN Den Haag

Datum
9 december 2011
Onderwerp
commentaar op hoofdstuk 3

Telefoon (direct)
(030) 253 4688
E-Mail
P.G.M.vanderHeijden@uu.nl
Blad
Blad 1 van 4

Geachte heer Kreemers,

U hebt mij verzocht commentaar te leveren op hoofdstuk 3 van uw rapport. Dit hoofdstuk heeft betrekking op de aard en omvang van seksueel misbruik van minderjarigen in de Rooms-Katholieke kerkprovincie in Nederland.

Allereerst maak ik mijn expertise duidelijk. Ik ben sinds 1992 als hoogleraar statistiek ten behoeve van de sociale wetenschappen verbonden aan de Universiteit Utrecht. Een van de onderzoeksgebieden waarop ik onderzoek verricht is het meten van gevoelige onderwerpen in vragenlijst-onderzoek (survey-onderzoek). Op dit gebied heb ik voor verschillende ministeries omvangsschattingen gedaan op het gebied van fraude, in het bijzonder uitkeringsfraude. Ik heb geen specifieke ervaring met onderzoek naar ongewenste seksuele benaderingen. Vanuit mijn expertise ben ik door de commissie Samson gevraagd de begeleidingscommissie van deelonderzoek 3 (prevalentie-onderzoek 2008-2010) voor te zitten.

U hebt mij in eerste instantie dit hoofdstuk gestuurd in de versie van 6-11-2011. Op mijn verzoek hebt u ook achtergrondmateriaal gestuurd. Tenslotte heb ik nog met u en de heer dr. G.H. de Vries een gesprek gehad. Ik geef u hierbij mijn reactie.

1. In uw onderzoek wilt u op basis van een steekproef uit de Nederlandse bevolking komen tot schattingen.
2. Uw onderzoek maakt gebruik van het access-panel van TNS-NIPO. In het algemeen hebben access-panels niet een erg goede reputatie omdat er twijfel is aan de representativiteit van de steekproeven en omdat er twijfel is aan de validiteit van de antwoorden van de respondenten. Het access-panel van TNS-NIPO behoort in Nederland echter tot de betere access-panels.

3. De respondenten van dit accesspanel zijn benaderd met een screeningsinstrument. TNS-NIPO maakt hier vaker gebruik van. De bedoeling van het screeningsinstrument is na te gaan welke personen in het accesspanel het beste met een uitgebreide vragenlijst ondervraagd kunnen worden. Dit is een gangbare manier om steekproeven te trekken uit deelpopulaties die niet op voorhand op een andere manier gemakkelijk zijn te onderscheiden binnen een accesspanel.
4. Allereerst is in het screeningsinstrument gevraagd naar verbaal, fysiek en seksueel ongewenste benaderingen. Pas later in het screeningsinstrument is de vraag gesteld naar religie en instellingen. Dit is verstandig omdat, zoals TNS-NIPO zelf ook aangeeft, seksueel ongewenste benaderingen momenteel geassocieerd worden met de katholieke kerk. Door de gevolgde aanpak is het niet aannemelijk dat de antwoorden van de respondenten over seksueel ongewenste benaderingen beïnvloed zijn door een (al dan niet gefingeerde) kerkelijke achtergrond. Dit is een sterk punt bij de opzet van dit onderzoek.
5. Na de screening is aan verschillende groepen respondenten een vervolgvragenlijst gestuurd. Hierbij bleek dat van ongeveer 30 % van de respondenten de antwoorden in de vervolgvragenlijst niet strookten met antwoorden in het screeningsinstrument. Dit is natuurlijk erg vervelend, omdat het vragen oproept over de validiteit van antwoorden die verkregen worden met accesspanels (zie ook punt 2). De oorzaak is onduidelijk. Dit is een zwak punt van uw onderzoek.
6. De onderzoekers hebben dit geprobeerd op te lossen door deze 30 % van de respondenten opnieuw te benaderen en nogmaals de surveyvragen te stellen. Vervolgens zijn deze laatste antwoorden als de ware toestand behandeld. Ondanks deze exercitie is het onduidelijk in hoeverre de steekproefgegevens een goed beeld geven van de populatie.
7. Tabel 3.4.1 is een belangrijke tabel in uw onderzoek. Hierin wordt ieder van de respondenten (door TNS-NIPO gewogen) in een van acht groepen ingedeeld, namelijk door drie kenmerken te kruisen: (i) of men RK is opgevoed (ja/nee), (ii) of men in een instelling heeft gezeten (ja/nee), en (iii) of men ongewenst seksueel benaderd zegt te zijn (ja/nee). De 8 groepen hebben ieder een percentage van voorkomen, deze tellen op tot 100 %.
8. Ik hecht (relatief) minder waarde aan deze 8 percentages omdat de representativiteit van access-panels voor de Nederlandse bevolking omstreden is (zie punt 2) en er problemen zijn met de validiteit van de antwoorden (zie punt 5).
9. Ik hecht (relatief) meer waarde aan de verhoudingen tussen deze percentages, omdat de eisen aan representativiteit hier minder zwaar zijn. Deze percentages worden gerapporteerd in Tabel 3.4.2. Bijvoorbeeld, als we ons richten op de groep RK opgevoed en in een instelling gezeten, dan leidt de verhouding tussen de twee groepen "wel ongewenst seksueel benaderd" met 0,6 % en "niet ongewenst seksueel benaderd" met 3,3 % voor de groep van RK opgevoed en in een instelling gezeten tot een kans van $3,3/0,6 = 21$ % op een ongewenst seksuele benadering. Om deze 21 % te vertrouwen hoeft de totale groep RK-opgevoeden en in een instelling *niet* representatief in het onderzoek aanwezig te zijn, zolang de verhouding

wel/niet ongewenst seksueel benaderd in dit deel van de steekproef maar de verhouding in de populatie benadert.

10. Ik vind het opmerkelijk dat, indien we dit laatste percentage van 21 % voor RK-opgevoed in een instelling vergelijken met het percentage voor niet-RK-opgevoed in een instelling, dit laatste percentage 20 % bedraagt. Deze percentages liggen zo dicht bij elkaar dat het onderscheid *wel/niet* RK opgevoed irrelevant wordt. Ik concludeer hier uit met u (in uw Tussentijdse conclusie 2) dat het in de eerste plaats een instellingsprobleem is, en niet een RK-probleem.
11. Het is mogelijk dat de *verhouding wel/niet ongewenst seksueel benaderen* in de steekproef afwijkt van die verhouding in de populatie. Het zou bijvoorbeeld zo kunnen zijn dat de *wel ongewenst seksueel benaderden* niet allen rapporteren in een survey omdat er sprake is van een gevoelig onderwerp (directe vragen naar gevoelige onderwerpen leiden meestal tot onderrapportage). Dit zou betekenen dat de gerapporteerde percentages van beide te 21 % en 20 % te laag zijn, d.w.z. dat zij in de populatie hoger zijn. Gezien de opzet van het onderzoek vind ik het niet direct voor de hand liggen dat deze afwijking ten gevolge van het feit dat het hier om een gevoelig onderwerp gaat, voor *wel* RK opgevoed anders zou zijn dan voor *niet* RK opgevoed.

Een laatste opmerking heeft betrekking op het ontbreken van betrouwbaarheidsmarges bij de schattingen. Op p.63 stelt u dat, doordat er een steekproef van 34.234 personen is ondervraagd, er sprake is van een betrouwbaarheidsmarge van 0,2 % (dus een proportie van 0,002). Dit is onjuist en wel hierom:

- De marge is ongeveer $2 \cdot \sqrt{[p \cdot (1-p)]/N}$, waarbij N de steekproefomvang is en p de proportie in de steekproef. U ziet dat de marge afhankelijk is van de proportie. Bij tabel 3.4.1 leidt de proportie van 0,006 (d.w.z. 0,6 %) tot een marge van 0,00083 (dus kleiner dan 0,002, d.w.z. 0,2 %) en de proportie van 0,251 tot een marge van 0,0047 (dus groter dan 0,002).
- De cruciale percentages van 20 % en 21 % in tabel 3.4.2 zijn gebaseerd om een andere steekproefomvang. Omdat de steekproefomvang veel kleiner is bij deze percentages, is de marge veel groter. Ik vind het wenselijk deze percentages van marges te voorzien, mede omdat u er later mee verder gaat rekenen. Zo is de steekproefomvang voor de groep van 21 % ongeveer 1000 (dit leidt ik af uit tabel 3.4.2), en de marge dus ongeveer 2,6 % (het 95 % betrouwbaarheidsinterval loopt dus ongeveer van 18,4 tot 23,6); voor het percentage van 20 % is de steekproefomvang ongeveer 600 en de marge 3,3 % (het 95 % betrouwbaarheidsinterval loopt dus ongeveer van 17,4 tot 24,6).

Juist de latere schattingen in het hoofdstuk zijn gebaseerd op kleinere aantallen en marges worden dan belangrijker. Uw marge in Tussentijdse conclusie 5 ("... tussen 10.000 en 20.000...") heb ik overigens niet kunnen reproduceren.

Tenslotte benadruk ik dat de bovengenoemde berekening van marges uitgaat van valide antwoorden en een random steekproef uit een populatie. Van beide is geen sprake en, als u bovenstaande methode gebruikt om tot marges te komen, dan dient u de marges met voorzichtigheid te interpreteren.

Hoofdstuk 3 overziend ben ik van mening dat de kwaliteit van de gegevens geringer is dan vooraf door u was gehoopt. Op verschillende plekken in hoofdstuk 3 zie ik dat u het hier mee eens bent. Ik ben echter ook van mening dat u een serieuze poging hebt ondernomen om tot goede schattingen van seksueel misbruik in de RK kerkprovincie te komen. Hiermee wil ik mijn commentaar besluiten.

Hoogachtend,

Prof. dr. P.G.M. van der Heijden

Onderzoekscommissie Deetman
t.a.v. dhr. dr. H. P. M. Kreemers
Postbus 556
2501 CN Den Haag

Postbus 71304, 1008 BH Amsterdam
De Boelelaan 1077a, 1081 HV Amsterdam
Telefoon 020 59 85239
Fax 020 59 83975
nscr@nscr.nl
www.nscr.nl
Ref.: CB/046/2011

Betreft: reactie op hoofdstuk

Datum: 14 december 2011

Geachte commissie,

U heeft mij verzocht te reageren op hoofdstuk 3 uit uw eindrapport. Dit hoofdstuk ('Aard en omvang van seksueel misbruik van minderjarigen in de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland') beschrijft de meldingen van seksueel misbruik bij uw meldpunt alsmede de bevindingen uit een onderzoek speciaal naar dit misbruik.

Ik ben werkzaam als criminoloog, bij het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR) te Amsterdam, en de Vrije Universiteit. Zoals u weet ben ik ook lid van de commissie Samson, die seksueel misbruik onderzoekt van jongeren die onder toezicht van de overheid zijn geplaatst. Ik heb uw hoofdstuk beoordeeld vanuit mijn wetenschappelijke rol, en vanuit mijn inhoudelijke expertise als onderzoeksmethodoloog/jurist. Dat heb ik gedaan op hoofdlijnen, en daarbij vooral gekeken naar de mate waarin ik vind dat uw conclusies gedragen worden door de onderzoeksbevindingen.

U geeft in dit stuk een aantal kaders, die belangrijk zijn om seksueel misbruik in de RK kerk te kunnen duiden, en brengt een aantal belangrijke nuanceringen aan. U laat zien dat kinderen op meer plaatsen het risico liepen seksueel misbruikt te worden, en het seksueel misbruik door RKK staf betreft daarmee waarschijnlijk een deel van alle misbruik; u geeft een grove schatting van de aantallen slachtoffers die het waarschijnlijk betreft; u geeft een eveneens grove schatting van de waarschijnlijke aantallen slachtoffers van ernstig misbruik. U laat zien dat de 'zelf'melders andere ervaringen rapporteren dan uit uw eigen onderzoek komen, en dat het risicovol is het beeld uit deze meldingen als representatief te zien.

Daarom heeft de commissie er voor gekozen ook een survey te houden, via een panel. Het onderzoek aan dit panel is vernuftig opgezet in die zin dat niet alleen aan personen die als kind zijn blootgesteld aan een RK opvoeding (al dan niet in een internaat etc.) wordt gevraagd hoe vaak zij slachtoffer zijn geworden van seksueel misbruik, maar dat dat ook wordt gevraagd aan personen die niet RK zijn opgevoed en/of niet een dergelijk instellingsverleden hebben. Dat maakt het mogelijk om niet in absolute maar ook in relatieve zin naar prevalentie te kijken: de opzet is dus dat we niet alleen kunnen zien hoe vaak seksueel misbruik voorkwam in de groep die tot de 'risicogroep' behoorde, maar ook hoeveel vaker het daar voorkwam dan in de niet(-RK) risicogroep.

Het gebruik van panels heeft altijd een zeker risico. Het panel mag dan wat betreft leeftijd, sekse, sociaal economische status etc. niet afwijken van de Nederlandse bevolking of herwogen zijn, nog steeds blijft de vraag in hoeverre het nu een *bepaald soort mensen* is dat respondeert op panels. Die vraag is niet goed te beantwoorden. Ik denk dat het voor de uiteindelijke conclusies niet van levensgroot belang is. In het hoofdstuk wordt gemeld dat de cijfers met voorzichtigheid geïnterpreteerd moeten worden, en worden veel conclusies met een (losse) onzekerheidsmarge ombouwd, of teruggebracht tot grove schattingen ('enkele

duizenden') en wordt gemeld dat de gegevens veelal een onderrapportage/grens zullen zijn. We hebben dus van doen met een naar alle waarschijnlijkheid (gegeven dat mensen vergeten, een deel van de slachtoffers niet meer leeft, een deel te jong was om het zich te herinneren) grove ondergrens. Het is terecht dat u voorzichtig bent, en het is ook verstandig dat u de schattingen zoals die uit het onderzoek komen terugbrengt tot afgeronde getallen met een stevige marge eromheen. Zo voorkomt u een schijn van zekerheid die het onderzoek niet kan bieden.

Die voorzichtigheid is ook nodig omdat het notoir lastig is slachtofferschap van seksueel misbruik te bevragen, en het bekend is dat de formuleringen in en focus van de vragenlijst groot effect kunnen hebben op de prevalentiecijfers. Een derde reden waarom die voorzichtigheid nodig is, is dat de zogeheten 'filter-vragen', waarmee bepaald werd of de panel-leden RK waren opgevoed, in een instelling hadden verbleven, slachtoffer waren van seksueel misbruik, niet erg precies zijn geformuleerd. Dat is mogelijk ook een verklaring voor het hoge percentage personen dat bij een tweede, preciezere bevraging bleek in een andere groep te vallen.

Het is jammer dat we niet uit dit hoofdstuk te weten komen hoe lang kinderen in instellingen hebben verbleven, en dat we niet zien of het seksueel misbruik dat gemeld wordt door kinderen die ooit in een instelling verbleven ook *ten tijde van* dat verblijf plaatsvond. Omdat we dat niet weten, heb ik moeite met uw tussentijdse conclusie 4, te weten dat er zich een *specifiek* [cursivering van mij, CB] probleem van falend toezicht heeft voorgedaan rond katholieke internaten enz. U stelt in de toelichtende conclusie daaronder daar dat de 'kans om als minderjarige ongewenst seksueel te worden benaderd ... voor kinderen *in* [cursivering van mij, CB] genoemde instellingen 'aanmerkelijk hoger was dan voor kinderen die niet ooit in een dergelijke instelling verbleven. Verderop in deze alinea spreekt u eveneens van plegers die hun werk in *loco parentis* vervulden, dat suggereert dezelfde interpretatie. Zonder informatie over de tijd waarin het misbruik plaatsvond, te weten of de minderjarige toen in een instelling verbleef of niet, zijn de cijfers echter lastig te duiden, en gaat deze conclusie mij te snel. Nader onderzoek aan de data zou deze conclusie kunnen onderbouwen.

Samenvattend ben ik van mening – ondanks mijn commentaar hierboven op uw tussenconclusie 4 - dat uw hoofdstuk 3 een beredeneerde en noodzakelijkerwijs voorzichtige inschatting geeft van de aard en omvang van seksueel misbruik van minderjarigen in de RK Kerkprovincie in Nederland voor de periode die u onderzoekt.

Hoogachtend,

prof. dr. mr. C.C.J.H. Bijleveld

Commentaar van de commissie van onderzoek naar seksueel misbruik van minderjarigen in de Rooms-Katholieke Kerk op de 'second opinions'

Om de omvang en aard van seksueel misbruik van minderjarigen in de Rooms-Katholieke Kerk te kunnen schatten kan niet volstaan worden met een analyse van bij de Commissie binnen gekomen meldingen over seksueel misbruik van minderjarigen in de periode tussen 1945 en 2010. In de inleiding van hoofdstuk 3 heeft de Onderzoekscommissie de redenen hiervoor gegeven (blz. 52 en 53). Op blz. 63 heeft de Onderzoekscommissie aangegeven dat de meldingen geen antwoord kunnen geven op een belangrijke vraag: hoe representatief is het beeld over omvang en aard uit de meldingen?

Daarom heeft de Onderzoekscommissie gekozen om naast een analyse van meldingen ook een korte vragenlijst aan een online panel van TNS NIPO over 'jeugdervaringen' voor te leggen. Het betreft hier onderzoek onder meer dan 30.000 Nederlanders van veertig jaar en ouder. Deze leeftijdsgrens is gekozen omdat het overgrote deel van het misbruik van minderjarigen in de Rooms-Katholieke Kerk heeft plaatsgevonden in de jaren vijftig, zestig en zeventig. Aan een groep van meer dan 2.000 respondenten is vervolgens een aanzienlijk uitgebreidere vragenlijst voorgelegd. De gekozen onderzoeksmethode kent evenwel beperkingen die in hoofdstuk 3 en in de methodologische verantwoording (blz. 549-580) uitvoerig worden beschreven. Deze beperkingen hebben de Onderzoekscommissie ertoe gebracht met de nodige voorzichtigheid de resultaten van de survey te vermelden.

Tevens heeft de Onderzoekscommissie besloten haar bevindingen (hoofdstuk 3) en de onderliggende stukken voor een 'second opinion' voor te leggen aan twee vooraanstaande deskundigen die geen band of binding hebben met de Onderzoekscommissie. Het betreft professor mr. dr. C.C.J.H. Bijleveld (hoogleraar methoden en technieken van criminologisch onderzoek aan de Vrije Universiteit Amsterdam) en professor dr. P.G.M. van der Heijden (hoogleraar statistiek ten behoeve van de sociale wetenschappen aan de Universiteit Utrecht).

In algemene zin onderschrijven professor Bijleveld en professor Van der Heijden de door de Onderzoekscommissie gekozen aanpak en de voorzichtige interpretatie van de bevindingen ervan. Op de kanttekeningen die zij daarbij maken gaat de Onderzoekscommissie hieronder kort nader in.

1. beperking van het instrument van het access-panel.

Zowel professor Bijleveld als professor Van der Heijden wijst op de inherente beperkingen van het instrument van het access-panel. De Onderzoekscommissie is zich van meet af aan van deze beperkingen bewust

geweest. Zij wijst er ten overvloede op dat zulke beperkingen overigens ook gelden voor andere mogelijke methoden van onderzoek (als vragenlijsten, interviews). De Onderzoekscommissie heeft zich voor haar onderzoek verzekerd van de ondersteuning door TNS Nipo, een gecertificeerd bureau, dat (zoals professor Van der Heijden opmerkt) over een van de betere access-panels van Nederland beschikt en dat het nodige onderzoek verricht om zich van voldoende representativiteit ervan te vergewissen. Gezien de aard van het onderwerp gelden echter bijzondere beperkingen: het onderzoek betreft gebeurtenissen uit een relatief ver verleden, die pijnlijk zijn en waarover in termen gesproken wordt waaraan verschillende betekenissen worden gehecht. Zoals de Onderzoekscommissie op tal van plaatsen benadrukt moeten de gepresenteerde prevalentiecijfers dan ook met de nodige voorbehouden worden gezien.

Bij dit soort (grootschalige) onderzoeken zijn geen alternatieven voor zogeheten access panels voorhanden. De Onderzoekscommissie heeft zich van meet af aan gerealiseerd dat dit soort panels tekortkomingen kunnen hebben. Dat was de reden om bij het trekken van de conclusies grote voorzichtigheid te betrachten. Mogelijk bieden toekomstige onderzoeken de mogelijkheid de conclusies aan te scherpen. Wel moet worden opgemerkt dat de Onderzoekscommissie de representativiteit van de steekproef in de survey getoetst heeft met behulp van cijfers van het Kaski en dat op grond daarvan kon worden geconcludeerd dat de steekproef in de survey representatief is.

De Onderzoekscommissie heeft zich bij het begin van het surveyonderzoek vergewist van de representativiteit aan de hand van cijfers van het Kaski. Ruim een derde van de respondenten (35,3 procent met een betrouwbaarheidsmarge van 0,5 procent) rapporteert op vraag 1 van de survey in Nederland en met het rooms-katholieke geloof te zijn opgevoed. Er is geen betekenisvol verschil in dit achtergrondkenmerk tussen mannen en vrouwen. Het percentage wijkt ook niet betekenisvol af van de cijfers van het Kaski die over de periode tussen 1947 en 2009 een gemiddelde te zien geven van 36,7 procent.¹

Dit was de eerste controle en reden om verder te gaan met de survey op basis van de uitkomsten van de screeningsvragen.

---

¹ Kaski, 'Ontwikkeling katholieken, parochies en priesters Nederland 1945-2009'. Rapport nummer 612, juni 2011.

De Onderzoekscommissie is overigens positiever over de representativiteit van de ondervraagde steekproef: deze blijkt namelijk een afspiegeling te zijn van de doelpopulatie (>40 jaar) en bovendien is – bij mogelijke afwijkingen – correctie middels weging toegepast. Daarnaast laat het scoreboard van de Digitale Agenda voor Europa van 31 mei 2011 zien dat ook achtergestelde groepen zoals lager opgeleiden en ouderen tegenwoordig meer gebruik maken van het internet. Daardoor is de representativiteit van online onderzoek de laatste jaren toegenomen. Om de betrouwbaarheid en validiteit van de gegevens te garanderen voert TNS NIPO standaard controles uit op invulgedrag en zo ook in deze survey.

2. relatieve vaagheid van 'filtervragen'.

Het TNS NIPO onderzoek is uitgevoerd in een periode waarin door de media uitgebreid gerapporteerd werd over seksueel misbruik binnen de Rooms-Katholieke Kerk en met name in internaten en andere instellingen. Om onbewuste beïnvloeding daarvan op de beantwoording van vragen te voorkomen, zijn het online panel geen directe vragen over seksueel misbruik binnen de Rooms-Katholieke Kerk voorgelegd, maar zijn vragen gesteld over 'jeugdervaringen', waaronder de ervaring om voor het 18^e jaar ongewenst seksueel benaderd te zijn door een volwassen niet-familielid. Bij de opzet van de vragenlijst is deze vraag bovendien (zoals professor Van der Heijden opmerkt terecht) gescheiden van vragen naar religieuze achtergrond en eventueel instellingsverleden. Pas in het vervolgonderzoek, dat aan een (op basis van de uitkomsten van het screeningsonderzoek gestratificeerde) steekproef is voorgelegd, is specifiek naar de aard van deze ervaringen gevraagd en is daarnaast dieper op religieuze achtergronden en eventueel instellingsverleden ingegaan.

3. inconsistenties tussen screening en vervolgonderzoek. De

Onderzoekscommissie werd geconfronteerd met een hoger dan verwacht percentage inconsistenties in de antwoorden die respondenten gaven op de screeningsvragen en de vragen die hen in de vervolgvragenlijst zijn voorgelegd. Die inconsistenties onderstrepen nogmaals de beperkingen van dit onderzoeksinstrument. In overleg met TNS NIPO is daarom een vervolgonderzoek uitgevoerd onder degenen die inconsistente antwoorden hadden gegeven. Daaruit bleek – zoals professor Bijleveld suggereert – inderdaad dat een deel van de inconsistenties verklaard kan worden door het verschil in vraagstelling tussen screeningsonderzoek en vervolgonderzoek dat om de in punt 2 genoemde reden is gemaakt. Op basis van dit nadere onderzoek naar inconsistenties zijn de resultaten gecorrigeerd op een wijze die de verwachting wettigt dat daardoor de validiteit van de antwoorden is toegenomen.

4. een beredeneerde schatting. De Onderzoekscommissie heeft zich van meet af aan op het standpunt gesteld dat gegeven de onzekerheden die aan *alle* bronnen die zij heeft kunnen raadplegen kleven (access-panel, onderzoek van spontane meldingen, gesprekken en archiefonderzoek) een hogere ambitie dan het bieden van een "beredeneerde schatting" van aard en omvang van het seksueel misbruik binnen de Rooms-Katholieke Kerk in de onderzoeksperiode onmogelijk is. De Onderzoekscommissie heeft haar bevindingen dan ook steeds met de nodige voorbehouden en met welbewust ruime marges gepresenteerd. De Onderzoekscommissie onderschrijft de constatering van professor Van der Heijden dat daarbij de verhoudingen tussen percentages relatief stelliger uitspraken mogelijk maken dan de percentuele bevindingen op zich. Dat verschil komt ook tot uitdrukking in de wijze waarop de Onderzoekscommissie de respectievelijke conclusies formuleert. Nader onderzoek van de in de survey verkregen data kan – zoals professor Bijleveld opmerkt – nog aanvullende bevindingen opleveren. Gegeven wat bekend is over de leeftijden van kinderen die een deel van hun jeugd in (rooms-katholieke) instellingen doorbrachten en de leeftijdsverdeling waarop seksueel misbruik heeft plaatsgehad, verwacht de Onderzoekscommissie dat conclusie 4 – die zoals professor Bijleveld opmerkt gebaseerd is op de veronderstelling dat dit misbruik waarover dan gesproken wordt heeft plaats gehad in de periode dat kerkelijke autoriteiten verantwoordelijkheid droegen voor de zorg van deze slachtoffers – binnen de marges die de Onderzoekscommissie aangeeft bevestigd wordt. Het bij de Onderzoekscommissie beschikbare materiaal zal op aanvraag beschikbaar zijn voor nadere wetenschappelijke analyse.

5. tot slot. Gezien bovenstaande onderschrijft de Onderzoekscommissie de conclusie van de hoogleraren Bijleveld en Van der Heijden dat de beperkingen van de onderzoeksmogelijkheden in aanmerking genomen, het rapport goede, beredeneerde schattingen van seksueel misbruik in de Rooms-Katholieke Kerkprovincie in de onderzochte periode biedt.